

УДК 378.016:78.071.2]:37.091.39

ЛЯН ХАЙЄ –

аспірант кафедри теорії та методики музичного виховання,
хорового співу та диригування
Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова
e-mail: irina_top4ieva@ukr.net

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Удосконалення змісту фахової підготовки майбутніх учителів музики, у рамках компетентнісних стандартів третього тисячоріччя, потребує зміни вектору самостійності студентів, як «самовмотивованої моделі «пізнання–інтерес–власні досягнення» [2, с. 177]. У даному аспекті актуалізується питання розгляду можливостей застосування проектних технологій у практиці підготовки майбутніх учителів музики на факультетах мистецтв педагогічних університетів до вокально-хорової роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах серед багатьох педагогічних технологій найбільш адекватною педагогічним цілям щодо формування «ключових компетенцій» (термін А. Хуторського [10]) студентів є проектна технологія – система навчання, під час застосування якої студенти набувають знання, вміння та навички самостійного вирішення навчальних завдань у процесі конструювання, планування і виконання з кожним разом ускладнених завдань. За своєю сутнісною характеристикою всі навчальні проекти неповторні та унікальні, спрямовані на досягнення конкретної мети, обмежені у часі, припускають скоординоване виконання взаємопов'язаних дій, спрямованих на досягнення продуктивного результату

Згідно позиції І. Колесникової проектні технології є активним «механізмом мотивації пізнавальної діяльності в аспекті прикладного розуміння конкретного застосування наявних знань, що дозволяє сформувати у студентів проективний стиль мислення, який поєднує в єдину систему теоретичну та практичну складові діяльності, відкриває, розвиває, реалізує творчий потенціал особистості» [2, с. 72], а відтак, застосування проектних технологій у мистецькому навчанні майбутніх учителів музики може сприяти підвищенню якості готовності студентів до вокально-хорової роботи. Підтвердженням чому є наукові праці О. Пехоти, О. Полат, С. Сисоевої, О. Соколова, А. Хуторського та ін., наукові дослідження, присвячені проблемі удосконалення підготовки фахівців у галузі

музичного мистецтва (А. Зайцева, О. Єременко, А. Козир, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, Л. Паньків, О. Реброва, В. Федоришин та ін.).

Науковці підкреслюють, що впровадження інноваційних технологій, зокрема проектної, у навчальний процес є ефективною методикою формування загальнономистецьких та фахових компетенцій. У даному руслі проектна діяльність студентів сприяє реалізації особистісно-орієнтованого підходу і дозволяє активізувати механізми саморозвитку, самоактуалізації, самореалізації. У процесі виконання проекту включаються інтелектуальні, рефлексивні, емпатійні механізми, активізується емоційно-чуттєва сфера, вибудовуються власні стратегії реалізації творчого проекту. Під час розробки і втілення мистецьких проектів, досліджувана студентами проблема стає особистісно-значущою, розвивається уява майбутніх учителів музики, підвищується активність, відповідальність за діяльнісний результат.

Науковці визначають проектування як продуктивну технологію підвищення якості самоосвіти через формування здатності студентів до конструювання проектів саморозвитку, активізацію механізмів формування творчого мислення, збагачення емпатійно-чуттєвої сфери, інтелектуалізацію навчального мистецького процесу [2; 4; 6; 10]. Проектні освітні технології, завдяки високому розвивальному потенціалу, дають змогу трансформувати навчальний мистецький процес в особистісно-діяльнісний вектор самовдосконалення учасників навчального процесу. Концептуальні положення щодо впровадження проектних технологій у навчальний процес, як самостійної творчої діяльності, обґрунтували Дж. Дьюї, О. Заїр-Бек, В. Кілпатрик, О. Полат та ін.; філософський аспект самостійності як особистісно-центрованого процесу розкрито у роботах В. Андрущенко, І. Беха, І. Зязюна, В. Курило, В. Лугового, В. Лутай, Б. Новикова та ін.; феномен самостійності ґрунтовно досліджений українськими філософами-просвітителями І. Гізелем, Л. Зизанієм, П. Могилою, Ф. Прокоповичем, Г. Сково-

родою, І. Франко та ін., концептуального розвитку дістав у працях Д. Келлі, А. Маслоу, Г. Олпорта, К. Роджерса, В. Франкла та ін.

Заслуговує бути відміченою позиція Дж. Дьюї щодо необхідності інтелектуалізації навчання, спостереження за інтелектуальним творчим розвитком учнів та саме його приймати за міру успішності навчання, оскільки «засвоєння знань має здійснюватись у процесі активної діяльності». Саме Дж. Дьюї є автором відомого афоризму про те, що «дитина не горщик, який необхідно наповнити, а світильник, який необхідно запалити» [2, с. 45].

Сьогодні суспільство потребує фахівців, здатних до самостійної продуктивної дії, творча індивідуальність яких, на думку В. Моляко, виявляється в умінні оригінально вирішувати нестандартні завдання, швидко орієнтуватися в нових умовах, долати перепони, проєктувати моделі самовдосконалення у професійній діяльності, оскільки «творчість завжди пов'язана з відкриттям нового, перебудовою раніше невідомого» [3, с. 18].

Саме тому дослідження формування готовності майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи із застосуванням проєктних технологій, як наукова проблема, вимагає залучення методологічного арсеналу декількох наукових галузей, зокрема філософії, психології, педагогіки, педагогіки мистецтва та мистецтвознавства. Визначаючи загальнонаукову методологію дослідження, ми дотримувалися поглядів О. Отич про те, що до підходів, котрі найбільш відповідають заявленій науковій проблемі «необхідно звести широке методологічне поле» [8, с. 81].

У спектрі нашого наукового пошуку таким вимогам відповідають системно-інформаційний, особистісний, діяльнісний, компетентнісний, акмеологічний та творчий підходи, які, на нашу думку, найбільш глибоко і аргументовано висвітлюють специфіку формування готовності майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи із застосуванням проєктних технологій.

Мета статті – розкрити та обґрунтувати методологічні основи застосування проєктних технологій у вокально-хоровій підготовці майбутніх учителів музики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Системно-інформаційний (від лат. «informatio» – інформування, відомості, дані, знання) підхід забезпечує дослідження формування готовності майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи із застосуванням проєктних технологій як стрункої конструкції пізнання та проєктування шляхів і засобів управління творчим процесом. Інформаційний базис якого заснований на аналізі власного досвіду, обробці, передачі,

зберіганні та перетворенні навчальної мистецької інформації, узагальненні та виокремленні певних закономірностей. Реалізація системно-інформаційного підходу передбачає оцінку цілого ряду характеристик циркулюючої в рамках вокально-хорового процесу інформації. Ключовою з них виступає цінність інформації, яка визначається з позиції кількості, якості, нагальності. У системно-інформаційному підході система розглядається як складна сукупність інформаційних потоків і комунікативних зв'язків, що визначається діяльністю суб'єктів навчального мистецького процесу, їх комунікативною взаємодією, системою художньо-музичних ціннісних орієнтацій, особливостями інтелектуальних механізмів переробки, передачі та цілеспрямованого використання інформації в управлінні вокально-хоровим процесом.

Реалізація *особистісного підходу* є актуальною для сучасного стану мистецької освіти. Згідно з сьогоденними вимогами особистісний підхід спрямований на індивідуальність студента у світлі ідей особистісно-зорієнтованої освіти, у якій домінуючими є процеси саморегуляції, самовизначення, самореалізації в аспекті визначення шляхів становлення особистості майбутнього фахівця. Розробка особистісного підходу в теорії та практиці мистецької освіти (О. Єременко, А. Козир, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Пехота, О. Рудницька та ін.) дозволило запровадити його у мистецькому навчанні в аспекті наближення суб'єктивного досвіду студентів до його практичного використання, розкриття специфічних якостей особистості студентів (психологічних, творчих, управлінських, самоорганізаційних), які сприяють становленню творчої індивідуальності майбутнього вчителя музики, здібного активно пізнавати, нестандартно мислити, володіти більшим ступенем свободи в процесі професійного самовиявлення.

Запровадження особистісного підходу у рамках психолого-педагогічної теорії дозволяє розглядати формування готовності майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи із застосування проєктних технологій у новому аспекті як свідому самостійну діяльність студентів, що характеризується певним типом активності, рефлексії, цілеспрямованістю дій, довільною організацією, критичним оцінюванням і саморегуляцією власної творчої дії для досягнення запланованого результату.

Дослідження процесу формування готовності майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи із застосуванням проєктних технологій в аспекті формування особистості студента через активну навчальну діяльність, активні способи пізнання та конструювання музично-художнього образу мистецьких творів, активні комунікації з

оточуючим середовищем детермінує впровадження в систему вокально-хорової підготовки ідей діяльнісного підходу, який спирається на роботи Б. Ананьєва, Л. Виготського, П. Гальперіна, А. Леонтєва, С. Рубінштейна та інших.

Діяльнісний підхід дозволяє спрямовувати зміст і форми вокально-хорового навчання на осмислення студентом власних цілей, цінностей задумів для особистого просування в послідовності конструювання проєктів, перетворення навчального мистецького процесу в систему творчих проєктно-діяльнісних стратегій. Принциповою особливістю застосування проєктних технологій у підготовці майбутніх учителів музики є домінування такого різновиду мисленнєвої діяльності як рефлексія. Якщо проєктування з етапу самовизначення пов'язане отриманням діяльнісного результату, то рефлексія є завершальним етапом, усвідомленням вже зробленого, саме цей зв'язок є підставою, базовою передумовою, як зазначає В. Родионов, для об'єднання діяльнісних технік рефлексії з діяльнісними техніками проєктування [5]. Рефлексивна діяльність студента з позиції діяльнісного підходу передбачає критичне осмислення отриманих результатів вокально-хорового проєкту, інтегрального переосмислення власної діяльності, ставлення студента до себе як до діяча, управлінця, творця самого себе. Стратегія цього завдання, як зазначає Г. Спенсер, полягає у розкритті шляхів для самостійної діяльності студента «велика мета освіти – це не знання, а дії» [5, с. 14].

Розгляд вокально-хорової підготовки із застосуванням проєктних технологій як складної структури багатокомпонентної системи зумовлює необхідність застосування у дослідженні в якості важливої методологічної основи компетентнісного підходу. Компетенції (від лат. «competentia» – коло питань, в яких людина добре розуміється) виступають «ядром» нового покоління державних освітніх стандартів, як вектор «результатів освіти», тому «опис результатів навчання має бути переведено на мову компетенцій» [10].

Даний підхід вимагає істотної зміни навчального мистецького процесу, оскільки «формування компетенцій можливо при створенні певних навчальних ситуацій, які можуть бути реалізовані в спеціальних навчальних середовищах, дозволяють моделювати і здійснювати ефективний контроль за діяльністю учня в цьому модельному середовищі» [10]. З цієї позиції компетентнісний підхід до застосування проєктних технологій визначає поінформованість майбутніх учителів музики про цілі, сутність, структуру, засоби й особливості вокально-хорової роботи, що

забезпечує цілісно-якісне оволодіння методично-управлінським інструментарієм вокально-хорової роботи, формує здатність до планування вокально-хорового процесу, здібність проєктувати, регулювати та контролювати власну вокально-хорову діяльність, на високому рівні презентувати власний мистецький проєкт.

Акмеологічний підхід до застосування проєктних технологій у підготовці майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи надає можливість сформуувати комплекс психологічно-індивідуальних характеристик особистості студента, його індивідуальні риси, акцентуючи увагу на рівні інтелекту та загальній культурі студента, специфіці характеру та темпераменту, інтегрованості пізнавально-пошукової, інтелектуальної, критично-оцінювальної, рефлексивно-корекційної та емоційно-чуттєвої сфер свідомості студента.

Як зазначає Б. Ананьєв, метою акмеологічного підходу є формування цілісної особистості високопрофесійного фахівця, здатного мислити оригінально, творчо, компетентно, «прямуючи за відношенням до ситуації, предмету, засобів діяльності, які тісно пов'язані з ціннісними орієнтаціями, установками, перетворюючи попередній досвід у процесі рефлексії на властивості характеру, завершуючи його структуру і забезпечуючи цілісність» [1, с. 23]. Акмеологічний підхід до застосування проєктних технологій дозволяє спрямовувати студентів на майбутню вокально-хорову роботу, концентрує у собі процеси формування готовності студентів до творчого самовдосконалення, досягнення акме-рівня, конструювання проєктів мистецьких та особистісних перетворень, намагання вийти на вищий рівень власного творчого розвитку.

Творчий підхід ґрунтується на розумінні творчої діяльності домінантою, засобом і вирішальною умовою розвитку особистості майбутнього вчителя музики. У рамках даного підходу осмислення психолого-фізіологічних аспектів проєктної діяльності, як стимулу творчої активності, знайшло відображення у працях М. Амосова, П. Анохіна, Л. Виготського, К. Дункера, С. Рубінштейна, О. Леонтєва, О. Лука, В. Моляко, Ж. Пиаже, Я. Пономарьова, А. Пуанкаре, К. Роджерса, Б. Теплова, О. Тихомирова та ін.

Творчий підхід охоплює системний комплекс вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музики із застосуванням проєктних технологій, спрямований на продуктивну практичну діяльність. Сутність творчого підходу полягає у стимулюванні творчої самостійності студентів у виявленні як власного творчого потенціалу, так і потенціалу творів вокально-хорового мистецтва на імпровізаційно-проєктивній основі. Це дає

підстави стверджувати, що творча спрямованість проектної діяльності студентів в системі «аналіз – прогноз – проект» являє собою складне утворення інтелектуального, дослідницького, комунікативного, рефлексивно-емпатійного та організаторського характеру, чітко націлене на матеріалізацію результатів ціннісно-орієнтованої трансформації знань мистецької галузі, їхню інтеграцію і синтез у сферу вокально-хорової роботи майбутніх учителів музики.

Варто зазначити, що застосування проектних технологій у підготовці майбутніх учителів музики дозволяє активізувати мотиваційну зацікавленість студентів розробкою проекту, створити атмосферу колективної творчості, коли навіть безініціативні студенти відчувають себе повноправними учасниками творчої проектної групи, піднімають власну самооцінку. У процесі реалізації проекту та створення конкретного мистецького продукту, завдяки мобілізації інтелектуально-творчих резервів, майбутні вчителі музики зазвичай демонструють високий рівень самостійності і автономності.

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Доцільно зазначити, що в теорії та практиці музичної освіти дана проблема застосування проектних технологій є актуальною і потребує подальших дослідницьких розвідок щодо перспектив розвитку самостійної творчої індивідуальності майбутніх учителів музики, формування у студентів таких якостей як креативність, гнучкість, інтелектуальна мобільність, готовність до пошуку нового, здатність до конструювання інтерпретаційних проектів творів музичного мистецтва. Проаналізовані вище методологічні підходи свідчать про усвідомлене призначення кожного у площині дослідження процесу формування готовності майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи із застосуванням проектних технологій. Подальше дослідження полягає у розгляді педагогічних умов формування самостійної творчої індивідуальності майбутніх учителів музики у процесі вивчення дисциплін вокально-хорового циклу.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. – СПб: Питер, 2002. – 228 с.
2. Колесникова И. А. Педагогическое проектирование: Учеб. пособие для высш. учеб. заведений / И. А. Колесникова, М. П. Горчакова-Сибирская; Под ред. И. А. Колесниковой – М: Издательский центр «Академия», 2005. – 288 с.
3. Моляко В. О. Психологическая готовность до творческой работы / Валентин Олександрович Моляко. – К.: Т-во «Знання» УРСР, 1989. – 48 с

4. Професійна індивідуальність майбутнього вчителя / О. М. Пехота // Педагогіка і психологія, 1994. – №4. – С. 106–113.
5. Радионов В. Е. Нетрадиционное педагогическое проектирование: учеб. пособ. / В. Е. Радионов. – СПб.: Изд-во СПбГТУ, 1996. – 140 с.
6. Сисоева С. О. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: монографія / Світлана Олександрівна Сисоева. – К.: Віпол, 2001. – 502 с.
7. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. – К.: Видавництво А. С. К., 2004. – 192 с.
8. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: монографія / О. М. Отич; за наук. ред. І. А. Зязюна. – Чернівці: Зелена Буковина. 2009. – 752 с.
9. Фёдоров К. П., Абрамян Г. В. Эвристические методы и методики обучения информатике в школах с углублённым изучением иностранных языков // Региональная информатика «РИ-2012»: Материалы юбилейной XIII Санкт-Петербургской международной конференции. – 2012. – С. 268–269.
10. Хугорской А. В. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций / А. В. Хугорской // Интернет-журнал «Эйдос». – 2005. – 12 декабря. [Электронный ресурс].

REFERENCES

1. Ananiev, B. G. (2002). *Chelovek kak predmet poznania*. [Man as an object of knowledge]. SPb: Piter.
2. Kolesnikova, I. A. (2005). *Pedagogicheskoe proektirovanie: Ucheb. Posobie dla vyssh. uch. Zavedenij*. [Pedagogical design]. Moscow: Izdatelskij tsentr «Akademija».
3. Molako, V. O. (1989). *Psyhologichna gotovnist do tvorchoi pratsi*. [Psychological readiness for creative work]. Kyiv: T-vo «Znannia» URSR.
4. Pehota, O. M. (1994). *Profesijna indyvidualnist majbutnego vchutela / O. M. Pehota // Pedagogika i psyhologia*. [Professional identity of future teachers]. Kyiv.
5. Radionov, V. E. (1996). *Netraditsionnoe pedagogicheskoe proektirovanie: ucheb. posob.* [Unconventional instructional design]. SPb.: Izd-vo SPbGTU.
6. Sysoeva, S. O. (2001). *Pedagogichni tehnologii u neperervnij profesijnij osviti: monografiya*. [Pedagogical technologies in continuous professional education]. Kyiv: Vipol.
7. *Suchasnyj urok. Interaktyvni tehnologii navchannja: Nauk. metod. posib.*(2004). [The current lesson. Interactive learning technologies]. Kyiv: Vydavnytstvo A. S. K
8. Otych, O. M. (2009). *Mystetstvo u systemi rozvytku tvorchoi indyvidualnosti majbutego pedagoga profesijnogo navchanna: teoretychnyj i metodychnyj aspektu: monografiya*. [Art in the system of the creative personality of future teacher professional learning]. Chernivtsi.
9. Fedorov, K. P. Abramian, G. V. (2012). *Evristscheskie metody i metodiki obuchenia informatike v shkolah s uglublennym izucheniem inostrannyh jazykov*. [Heuristic methods and techniques of training to

computer science in schools with in-depth study of foreign languages]. Piter.

10. Hutorskoj, A. V. (2005). *Tehnologia proektirovania klychevyh I predmetnyh kompetentsij / A. V. Hutorskoj // Internet-zhurnal «Ejdos»* [Technology design of key competencies and subject] – 2005. – 12 dekabra. [Elektronnyj resyrs].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛЯН ХАЙС – аспірант кафедри теорії та методики музичного виховання, хорового співу та диригування Національного педагогічного

університету імені М. П. Драгоманова.

Наукові інтереси: методика навчання під час вокально-хорової підготовки у вищій школі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LIAN HYER – Post-graduate student of the art department of Drahomanov National Pedagogical University.

Circle of scientific interests: methods of teaching during vocal-choral preparation of future music teachers.

УДК 678. 43

НАДУТЕНКО Олена Леонідівна – аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка e-mail: elenanadutenko@yandex.com.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ В СИСТЕМІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Глибина економічних перетворень та соціально-культурного розвитку в Україні, розширення інформаційного простору, світоглядно-парадигмальні трансформації соціуму ведуть до необхідності забезпечення ефективних форм життєдіяльності та самореалізації підрастаючого покоління. Тому актуальною є проблема формування художньої культури, художньо-естетичних смаків та уподобань, виховання духовності, саморозвитку, самореалізації, становлення особистості в суспільстві. В умовах сьогодення мистецьке художньо-естетичне навчання та виховання відіграє значну роль у формуванні та гармонійному розвитку дітей. Практичні засади мистецької педагогіки передбачають провідні визначення базових основ художнього навчання та виховання, які органічно поєднуються в єдине ціле навчально-виховного процесу. Та система музичної освіти не може обмежуватися тільки трансляцією наукових знань, установлених естетичних норм і художньо-естетичних цінностей. Необхідно наголосити, що мистецька освіта покликана відтворити цілісність буття людини, протистояти вузькому підходу до усвідомлення сенсу життя з позицій утилітаризму, техніцизму та практицизму. Її характерними рисами є трудомісткість і довготривалість, тісний зв'язок формування художньої культури і музично-творчих якостей з загальним і розумовим розвитком, духовним становленням особистості. При такому підході постає педагогічна необхідність пошуку різних сучасних форм і методів мистецької діяльності, які виховують не бездумних виконавців, а мислячих людей, творчий потенціал, висока

ступінь інформованості й спеціальної підготовки яких доповнені національною самосвідомістю, моральною культурою й естетичним смаком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Початкові спеціалізовані навчально-мистецькі заклади, незважаючи на складність соціально-економічних процесів, які відбуваються в суспільстві, відіграють важливу роль в сучасній системі безперервної мистецької освіти. Музика як найважливіший засіб пізнання і відображення світу, специфічний вид учнівської діяльності, що створює загальні художньо-естетичні цінності, як унікальна форма самореалізації особистості не могла залишатися поза увагою різних наук, які проводять дослідження основ формування художньої культури, художнього мислення, необхідності музичної освіти та виховання взагалі. У розробку цієї проблеми великий внесок зробили теоретики і музикознавці – Б. В. Асаф'єв, Л. А. Мазель, В. О. Медушевський, Б. Л. Яворський, психологи Б.Г. Анан'єв, Л.С. Виготський, О. В. Запорожець, О. Н. Леонт'єв, Б. М. Теплов, В. І. Петрушин, С. Л. Рубінштейн, педагоги О. Апраксина, Н. Ветлугіна, В. К. Белобородова, Т. Воробкевич, Л. М. Масол, Г. П. Падалка, О. Я. Ростовський, О. П. Рудницька, С. О. Соломаха, В. О. Сухомлинський, В. Н. Шацька, О. П. Щолокова.

На думку вчених, організація та активізація різних форм художньої діяльності має значний вплив на спілкування учнів з мистецтвом, під час якої відбувається усвідомлення ставлення школярів до дійсності, своєї ролі в суспільстві, закріплюється